

УДК 378

Світайло С.В.,

старший викладач кафедри хорового диригування

Інституту мистецтв

Київського університету імені Бориса Грінченка,

кандидат педагогічних наук

КОМПЕТЕНТІСНА ПІДГОТОВКА ВИКЛАДАЧА МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті розкрито сутність компетентісної концепції підготовки спеціаліста в системі вищої професійної освіти, зокрема педагогічної, конкретизовано поняття професійної компетентності педагога, уточнено зміст фахової компетентності викладача музики.

Ключові слова: компетентність, професійна компетентність педагога, фахова компетентність викладача музики, хормейстерська підготовка.

Актуальність статті. Сучасні трансформації в системі вищої професійної освіти України спрямовані на створення умов для підготовки спеціалістів відповідно до вимог і потреб сучасності. Це зумовлено, насамперед, прагненням нашої держави інтегруватись в європейський освітній простір. Свідченням цього є те, що в останні десятиліття помітно зріс науковий інтерес до проблем формування компетентності людини у процесі здобуття вищої професійної освіти та умов її самореалізації. І хоч процеси становлення і самореалізації особистості завжди пов'язані з розвитком її «...творчих здібностей до швидкого і вмілого орієнтування» [3], до постійного напруження й долання, постійного комбінування і творення нових форм поведінки, у нинішніх суспільних умовах вони набувають особливої актуальності, зазнаючи неминучих модифікацій. Тому здатність і готовність спеціаліста відповідно діяти в певних життєвих (виробничих, навчальних, побутових, дозвіллевих) ситуаціях дослідники (психологи, соціологи, педагоги) пов'язують з такою її комплексною характеристикою, як компетентність. Власне, цим і зумовлена **мета статті** — розкрити особливості компетентісної професійної підготовки викладачів музики, її застосування у сфері педагогічної освіти.

Дослідники питань компетентності пропонують найрізноманітніші визначення змісту цього поняття, хоч спільним для них є те, що її основу, головний потенціал становлять здобуті у процесі навчання знання. При цьому дієвість знань, їх практична результативність залежать від низки інших чинників, здатність враховувати які також характеризує особу з погляду її компетентності. І все ж компетентність — це не тільки певний обсяг набутих людиною знань і досвіду, а й готовність адекватно застосовувати їх у практичній діяльності [4]. Отже, бути компетентним — значить «...уміти мобілізувати в певній ситуації набуті знання і досвід. Є сенс говорити про компетентність лише тоді, коли вона виявляється у якійсь ситуації; нереалізована компетентність, як потенційна, ще не є компетенцією. Крім того, її не можна розглядати ізольовано від конкретних умов реалізації».

Розвиток особистості в системі вищої освіти полягає у формуванні вищих рівнів її компетентності — ініціативності, креативності, здатності моделювати власні дії, оцінювати їхні результати і наслідки. На цих складових компетентності як актуальної на сьогодні характеристики особи акцентують переважно зарубіжні дослідники. Зокрема, угорський педагог Г. Халаш переконаний, що компетентність охоплює широкий спектр соціальних, комунікативних умінь, які ґрунтуються на знаннях і досвіді, на цінностях, здобутих у процесі навчання. Компетентність — це реальна здатність застосувати знання [4]. Джон Равен також стверджує, що когнітивні здібності поза зв'язком з тією метою, якої прагне досягти людина, втрачають свій смисл [6].

Категорію компетентності слід розглядати комплексно, з урахуванням найрізноманітніших чинників життєдіяльності людини. Компетентність формується і виявляється в контексті певної соціокультурної ситуації, включаючи, крім суто специфічних, універсальні за своїм характером і сферою застосування компоненти. Вони є ключовими компетентностями й свідчать про здатність людини до саморефлексії, самооцінювання, здатності критично мислити, визначати свою позицію і дотримуватись її. Зокрема, такими є: компетентність у сфері самостійної пізнавальної діяльності як здатність здобувати знання з рівних інформаційних джерел; компетентність у сфері суспільних відносин як здатність виконувати різні ролі відповідно до конкретних ситуацій; компетентність

у сфері фахової діяльності як здатність діяти відповідно до її вимог і потреб, відповідно до змісту і рівня фахової підготовки.

У науковій літературі загалом описано моделі професійної компетентності як складного, багатокомпонентного феномену [2]. Відповідно до цих моделей компетентнісно спрямована освіта має на меті не тільки забезпечувати майбутніх фахівців спеціальними знаннями, а й формувати у них відповідну систему цінностей, форм поведінки, здатність адекватно діяти на основі цих знань, знаходити засоби для оригінального вирішення фахових завдань, постійно збагачувати свій досвід, розвивати в собі нові види компетентності для досягнення творчої мети.

Водночас не можна не зважати й на те, що сучасні тенденції в реформуванні освіти, як і нові освітні стандарти, що містять перелік основних компетентностей, необхідних для кожної категорії спеціалістів, ще не набули одностайного визнання як серед педагогів-теоретиків, так і серед педагогів-практиків. Так, А. Андреев переконаний, що компетентнісний підхід слід вважати можливим і доцільним на початковому і середньому рівнях професійної освіти, у межах яких майбутні спеціалісти цілеспрямовано набувають передусім конкретних практичних умінь і навичок. На його переконання, такий підхід навряд чи актуальний для інших напрямів і рівнів освіти, особливо тих, у яких високою є питома вага теоретичних знань. Учений посилається на освітні стандарти в галузі техніки і технології, в обґрунтуванні яких підкреслюється, що когнітивною основою всіх компетенцій спеціаліста є наукові знання [6]. Не меншою мірою це стосується й мистецької освіти, для якої, крім теоретичного, принципово важливим є ще й творчий компонент як неодмінна передумова і постійна складова кожної з фахових компетенцій випускника вищого мистецького навчального закладу. Цей творчий компонент пов'язаний насамперед із суб'єктивними характеристиками, з індивідуальними особливостями творчої особистості. Тобто, згідно з А. Андреевим, говорити про компетентнісну концепцію освіти як принципово нову, відмінну від традиційної (так званої знанневої) можна з певною мірою умовності, бо її теоретики так само визнають основною для формування компетенцій спеціаліста. Очевидно, обидві ці моделі можуть і мають співіснувати чи поєднуватись у процесі професійної підготовки. Скажімо, А. Андреев переконаний, що кожна з них правомірна для відповід-

них освітніх рівнів і напрямів. Це, у свою чергу, дало йому всі підстави розподілити (хоч і умовно) професії на так звані знаннєві та компетентнісні [1].

І все ж увагу спеціалістів у галузі педагогіки найбільше привертає можливість втілення компетентнісної підготовки педагогічних кадрів, що викликано прагненням реформувати сучасну систему професійної освіти. Фахова компетентність майбутнього викладача музики має свої особливості, зумовлені метою і змістом музично-освітньої діяльності викладача музики в школі. Вона вимагає поєднання музичних та педагогічних аспектів, які забезпечують її результативність. Зважаючи на результати наукових досліджень компетентнісної концепції освіти та особливостей музично-педагогічного процесу у вищій школі (О. Олексюк, О. Рудницька, Г. Падалка, О. Щолокова та ін.), ми розглядаємо фахову компетентність викладача музики як особистісне утворення, складне, динамічне за своєю структурою, яке можна модифікувати відповідно до змісту і рівня освіти.

У сучасних наукових працях з питань професійної музичної освіти, зокрема й хормейстерської, уточнюються переважно дидактичні аспекти удосконалення навчального процесу: його принципи, зміст, методи, форми, засоби формування професійної компетентності майбутнього викладача музики. Пропоновані дослідниками модифікації навчального процесу, крім засвоєння спеціальних знань, набуття фахових умінь, передбачають, чи не в першу чергу, формування специфічних (не тільки за своїм предметним змістом, а й за характером та спрямованістю) внутрішніх схем і структур поведінки його як викладача, хормейстера, керівника шкільного хорового колективу. На переконання спеціалістів, серцевиною його професійної компетентності є музично-виконавська компетентність. Її специфіка полягає в нероздільності двох складових — педагогічної та музичної. Професійне володіння відповідним музичним інструментом для викладача музики є тією найсуттєвішою фаховою характеристикою, яка вирізняє його з-поміж інших учителів-предметників. Як зазначав Г. Ципін, основним видом музично-педагогічної діяльності викладача музики є музично-виконавська, поза якою його не називали б учителем музики. Для нього таким інструментом є хоровий колектив, виконавська діяльність якого має свої особливості і справедливо вважається фахівцями (теоретиками і

практиками) найскладнішою у музичному виконавстві. Адже тут вчитель музики втілює свій творчий задум не безпосередньо на музичному інструменті чи власним голосом, а зусиллями колективу виконавців.

Фахова компетентність викладача музики, який здобув хормейстерську підготовку, охоплює комплекс загальних музично-педагогічних та хорознавчих знань, педагогічних та хормейстерських здатностей, щоб впливати на естетичне виховання школярів засобами вокально-хорового співу на уроках музики та у позаурочний час.

Отже, компетентнісна концепція підготовки спрямована на удосконалення підготування фахівців шляхом формування у них фахової компетентності як складової професіоналізму, яка охоплює особистісні характеристики, теоретичні знання, практичні здатності у сфері професійної діяльності. Згідно з таким підходом, у структурі фахової компетентності майбутнього викладача музики органічно поєднані: особистісний розвиток, професійна підготовка, сформованість загальної та музичної культури, здатність самостійно здійснювати професійну діяльність. Основними ознаками фахової компетентності викладача музики є: рівень загальної і спеціальної ерудиції, рівень спеціальних (фахових) здібностей, необхідних для вирішення типових і нестандартних завдань; рівень розвитку професійно значимих орієнтацій.

Джерела

1. Андреев А.Л. Компетентностная парадигма в образовании: опыт философско-методологического анализа / А.Л. Андреев // Педагогика. — 2005. — № 4. — С. 15–27.
2. Болотова А.К. Психология времени в межличностных отношениях / А.К. Болотова. — М., 1997. — 132 с.
3. Выготский В.О. Педагогическая психология / В.О. Выготский. — М., 1926. — С. 346.
4. Життєва компетентність особистості. — К., 2000. — С. 17.
5. Тараненко І. Розвиток життєвої компетентності та соціальної інтеграції: досвід європейських країн / І. Тараненко // Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство / за ред. І. Єрмакова. — К. : Контекст, 2000.
6. Равен Джон. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация / Дж. Равен ; пер. с англ. — М. : Когито-центр, 2002. — 396 с.

В статье раскрыта сущность компетентностной концепции подготовки специалиста в системе высшего профессионального образования, в частности педагогического, конкретизировано понятие профессиональной компетентности педагога, уточнено содержание профессиональной компетентности учителя музыки.

Ключевые слова: компетентность, профессиональная компетентность педагога, профессиональная компетентность преподавателя музыки, хормейстерская подготовка.

The article presents the essence of competence-based conception of specialist training in the system of higher professional education, pedagogical education in particular; explains the conception of teacher's professional competence; specifies the content of Music teacher's professional competence.

Key words: competence, professional competence of teacher, professional competence of Music master, choir-master training.

УДК 37.011.31:785

Теряєва Л.А.,

викладач циклової комісії музики і хореографії

Університетського коледжу

Київського університету імені Бориса Грінченка

ФОРМУВАННЯ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИКИ: КАТЕГОРІАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ

Стаття присвячена розгляду компетентнісного підходу, історичних етапів його розвитку, визначенню понять «компетентність» і «компетенції». Доведена різниця між даними поняттями, запропонована компонентна структура різних видів компетентності, висвітлені ключові компетентності і ключові компетенції, а також розглянуто реформу освіти у Європі та Україні.

Ключові слова: компетентнісний підхід, компетентність, компонентна структура, компетенції, мистецька освіта, якість підготовки, хорове диригування, вимоги Болонського процесу.

Існуючі концепції визначення компетентності та компетенцій на сьогодні є не до кінця визначеними і потребують уточнення